

Kalendárium

Május – Pünkösdi hava

A tavasz e szép hónapjának névadója feltehetően a föld termékenységének római istennője, Maiai volt. Már a görög mitológiában is szerepelt, Zeusz főisten szeretője volt. Kapcsolatuk gyümölcsként született Hermész, akinek első dolga volt világra jötte után nagybátyja, Apollón 50 marháját ellopni (május első fele a Bika csillagjegyébe esik). Elfáradván e tevékenységben, visszabújt Maia ölébe. (Maia görögül anyácskát, dajkát, bábát, nagyanyát jelent.) Az ókorban, májusban, egész Európában böjtöt tartottak a bő termés érdekében, amit engeszteléssel, tisztító szertartásokkal kapcsoltak össze. E hónapban, Rómában nem engedélyezték a házasságkötést és a házaset gyakorlását, de nem lehetett új ruhát sem viselni. Május volt a templomtakarítás és az istenszobrok lemosásának a hónapja is.

A középkori kereszténység májusban a Szentlélek pünkösdi eljövételére helyezte a hangsúlyt.

A reneszánsz felfogás szerint május zöldruhas, virágfüzéses ifjú, aki rózsakoszorút (az Ikrek csillagjegye szimbólumát) és eperrel teli kosarat tart a kezében. A hónap magyar elnevezése, Pünkösdi hava a hónap legfontosabb egyházi ünnepére utal.

Május 1. a Munka ünnepe, a munkásszolidaritás napja 1889, a II. Internacionálé megalakulása óta. (A szervezet alakuló ülésén az 1886. május 1-jei chicagói munkássztrájk halálos áldozataira emlékezve döntöttek a nap kijelöléséről – *a szerk.*) Az egyház a kommunista befolyás ellensúlyozásaként e napot Munkás Szent József emléknapjává tette. Európa-szerte szokás május elsején a majális és a májusfa állítása.

Ez a nap *Walburga (Walpurgis)* angolszász királylány, apátnő emlékünnepe is, aki a VIII. században élt és részt vett a németek megtérítésében. A német hiedelemvilág – a dátum miatt – az ő nevéhez köti a „boszorkányszombatot” (nálunk ez Szt. György napjához kapcsolódik), a *Walpurgisnacht*-ot.

Május 3. a Szent kereszt fölhalálásának ünnepe, ami valószínűleg a májusfa állítás szokásának megszentelése, egyházi szintre való emelése volt. Az ünnep eredete egy legendára vezethető vissza, mely szerint, amikor *Nagy Konstantin* és *Maxentius* társcsászárok vetekedtek egymással a hatalomért, Konstantin álmában megjelent a kereszt, és hangot hallott: „E jelben győzni fogsz!”. Így is történt, majd meghagyta anyjának, *Szent Ilonának*, hogy keresse meg Krisztus keresztfáját. A császárnő meg is találta azt a Kálvária földjében.

Május 4. *Szt. Flórián* emléknapja. Flórián római katonatiszt volt, aki keresztény hitéért halt vértanúhalált a mai Felső-Ausztriában. Malomkövel a nyakán vetették az Enns folyóba. Legendájának egyik

változata szerint imádságával kisgyerekként megmentett egy lángokba borult házat a teljes pusztulástól. Emiatt választották őt a tűzoltók védőszentjévé, s gyakran ábrázolják őt e jelenettel, amint éppen leönti vízzel az égő házat. Flóriánt a tűzzel való kapcsolat miatt egyes vidékeken a pékek, kovácsok, kéményszerők, fazekasok és sörfőzők is patrónusukká választották. Korábban emiatt Szegeden a sört mókásan flóriánvízként is emlegették.

Kedvelt szent volt. A XVII. századtól különösen nagy tiszteletnek örvendett. Kultuszát a bevándorolt, betelepített katolikus németek is terjesztették. Minden településen állt legalább egy szobra vagy képe, így remélt ugyanis a kor embere tűzvész elleni védettséget.

Május 12., 13. és 14. *Pongrác, Szervác, Bonifác*, a fagyosszentek ünnepe. Mindhárman a IV. században éltek. Pongrác és Bonifác ókeresztény vértanúk voltak, Szervác pedig püspök. A paraszti megfigyelések szerint e napokon az időjárás lehül, néha még fagyot is hoz, ami a sarjadó vetést, rügyeket tönkre teheti.

Május 16. *Nepomuki Szent János*, Csehország védőszentjének és a nálunk egyik leggyakrabban ábrázolt szentnek az ünnepe. 1350 körül született a csehországi Pomuk (ma Nepomuk) nevű faluban, parasztcsaládban. A jogi pályát papi hivatásra cserélte, Prága érseki helynöke lett. A legenda szerint nem volt hajlandó elárulni *IV. Vencel*nek felesége gyónási titkát, ezért az uralkodó Prágában a Moldvába dobatta pontosan arról a helyről, ahol ma a szobra a Károly hídon áll. Amikor testét feldobta a folyó, 5 csillag jelent meg körülötte, ezért ábrázolják őt 5 csillaggal a feje körül. (1383-ban vagy 1393-ban halt meg.) A Szent Vítus székesegyházban temették el. Nyelvét – mivel nem sértette meg a gyónási titkot, épségben megmaradt – 1719-ben találták meg. Hidak, gyónási titok, a haldoklók, vízen járók védőszentje. Templomokat, kápolnákat, oltárokat emeltek a tiszteletére, így például Egerszóláton (1734), Edelényben (1750), Árpáson (1780), Velencén (1827) stb. Városrészeket, malmokat ajánlottak az oltalmába (pl. Tatán a Nepomucénus-malmot 1758-ban). Emléknapján szokás volt a körmenet, a Szt. János járás.

Baján sokáig dívott a Jánoska-eresztés. A vízimolnárok, akiknek Nepomuki Szt. János szintén patrónusa, a szobrával „vízi körmenetet” tartottak. Csónakokba szálltak és a kápolnától a Fő térig ereszkedtek le a Sugovicán. A Fő ténél aztán kezdetét vette a zenés mulatság.

Május 25. *Orbán* pápa emléknapja. Ő rendelte el, hogy az egyházi kelyheket és tálakat aranyból vagy ezüstből kell készíteni. Emiatt kehellyel és szőlőfürttel a kezében ábrázolják. Ennek is köszönhető, hogy a szőlőművesek, kádárok, kocsmárosok meg-

választották patrónusukká. Kultusza az elzászi szőlővidékről indult ki, s terjedt el Franciaországban, a Német-Római Birodalomban, s a középkor vége felé vált nálunk is ismertté. Orbán napján körmeneteket tartottak, melynek során a szőlőbe is kimentek és kérték a szent közbenjárását a jó és bőséges termésre, a kedvező időjárásra. Szőlőhegyeken szobrokat, kápolnákat emeltek a tiszteletére és gyakran a borshordókra is ráfestették a képét.

Május 31. - június 1. Pünkösöd. A Húsvét utáni hetedik vasárnapra, az 50. napra esik (görögül az ötvenedik utánit a „pentekoszte” szóval jelzik, innét a pünkösöd elnevezés). Mindez 10 nappal van Krisztus mennybemenetelének ünnepét követően. (A kereszténység a Szentlélek eljövételét ünnepli ilyenkor meg – a Pünkösöd ősi zsidó ünnep is. A hagyomány szerint Isten ekkor égette törvényeit Mózes kőtábláira. A zsidóság és a keresztény egyház is e napot tartja születésnapjának. A kereszténység a Szentlélek eljövételét ünnepli Pünkösödkor.

Június – Szent Iván hava

A hónap megnevezése Iuno, a gyermekáldás és a házasság római istennője nevét őrzi, magyar megfelelője viszont Keresztelő Szent János nevéből ered.

Június 8. *Szent Medárd* emléknapja. Az V. században élt püspök napjához Európa-szerte időjárási jóslatok kapcsolódnak. Amilyen az időjárás Medárd napján, olyan marad 40 napig. Algyőn korábban az öregasszonyok Medárd napján megfürdették a kaskat, hogy essen az eső. Korábban Vágon e napon tettek jégverés elleni fogadalmat.

Június 13-án Páduai Szt. Antalra, az Egyház „fő alalmaznámesterére” emlékezünk. Ő a XIII. században élt. A ferences rend tagjaként hittérítő tevékenységet folytatott. Legendájának egyik változata szerint, amikor az emberek nem mentek el a prédikációjára, a halakhoz intézett szentbeszédet. Egy másik változat szerint, amikor esőben prédikált, a köréje gyűlt emberek nem áztak meg. Pádua, Lisszabon, Paderborn, Hildesheim patrónusa, házastársak, asszonyok, gyerekek, utazók védőszentje. Láz, hajótörés, terméketlenség, háborús ínség, pestis, valamint elveszett tárgyak megtalálása esetén fordultak hozzá segítségért. Népszerűségének köszönhető, hogy 1946-ban XII. Pius pápa az egyháztanítók sorai közé emelte. Az egész világon nagy a tisztelete. A magyar néphagyomány sok helyütt úgy tartja, hogy e napon nem szabad sem kint a földön, sem a szőlőben dolgozni, mert a vetés, termés tönkremegy, Szt. Antal tüze megégeti. Ha az eladó lányok Szt. Antal napján a szenthez könyörögnek, akkor biztosan vőlegényt szerez nekik.

Június 24. *Szent Iván* (másként *Keresztelő Szent János*) ünnepe. Az Iván elnevezés a bizánci egyház befolyását mutatja. E napra esik a nyári napforduló, amit régóta – szinte mindenhol – tűz gyújtásával ünnepelnek meg. Nálunk szokás e napon Szent Iván tűzét átugrani. A tűz tisztító, gyógyító, termékenyítő szimbólum. Az Egyház e napon Szent Iván

napi tűzszentelést tart. Lukács evangéliuma szerint Gábrriel arkangyal adta hírül az idős Erzsébetnek és Zakarásnak a próféta születését. János Jézus előtt hat hónappal jött a világra. Aszkétaként élt a sivatagban. A Jordán folyóban keresztelte meg Jézust. Heródes politikai okok miatt elfogatta őt és lefejeztette. Málta, Firenze, Burgundia patrónusa, a takácsok, vargák, szabók, szücsök és pásztorok védőszentje.

Június 27. *Árpád-házi Szt. László* emléknapja. László király az egyik legnagyobb magyar szent, akit katonaszentként tartanak számon s a lovagkor, a magyar ifjúság példaképe. Neve a szláv Vladislav, „úrfi, uralkodó fia” szavakra vezethető vissza. 1046-ban született Lengyelországban. Édesanyja lengyel, ezért László lengyel nevelésben részesült. Amikor hazatért, harcolt a kunok, a besenyők ellen, legyőzte őket, s ezért kapta az ország oltalmazója nevet. Hogy mennyire nagy volt a kultusza, bizonyítja, hogy a magyar katonák közül többen még a II. világháborúban is fejedelmével indultak harcolni, miközben azt kiáltották, hogy „Szent László, segíts!”. Legismertebb legendája szerint egy kun vitéz karjai közül kimentett egy lányt.

László kiterjesztette a keleti magyar gyepűhatárt, így integrálódott Erdély teljesen az országba. Ő kezdeményezte a székelyek áttelepítését az ország nyugati részéről Biharba, s később még keletebbre. Az így odakerült székelyek miatt lett szükség a váradi püspökség megalapítására, majd a székesegyház felépítésére is, ami László király temetőhelyéül is szolgált. Szt. László Erdély védőszentje. Ő csatolta Horvátországot is hazánkhoz, s később megalapította a zágrábi püspökséget és felépíttette az ottani székesegyházat Szent István tiszteletére. Lánya, Piroska, Iréne néven a bizánci egyház egyik legnépszerűbb női szentje. (Ioannés Komménosz, II. János bizánci császár felesége – *a szerk.*) 1095-ben halt meg.

Hermája, fejedelmével, hazánk középkori ötvös-művészetének jelentős műve a győri székesegyházban található.

Magyarország, a nagyváradi székesegyház, több száz templom, számos város (pl. Győr, Nyitra, Pozsony Szob, Mosonmagyaróvár stb.), valamint a magyar Határőrség, Határrendőrség patrónusa.

Június 29. *Szent Péter* és *Szent Pál* emléknapja. Mindkettőjüket e napon végezték ki Rómában, 67-ben. Pétert, az apostolok fejedelmét fejfelé feszítették keresztre, mert nem tartotta magát Jézushoz méltónak, Pált, a népek térítőjét pedig lefejezték.

Péter-Pál napját a nép ősidők óta az aratás kezdő időszakaként tarja számon. Emiatt ezen a napon az ország egyes vidékein „aratók miséjét” tartottak.

Péter halász volt, így terjedt el tisztelete a halászsok között. Jézus az egyház megalapítása után rábízta a mennyország kulcsait, ezért többnyire ezzel a kezében ábrázolják. A kulcs miatt a lakatosok is védőszentjüként tisztelik.

Pál farizeus volt, kibékíthetetlen ellensége a keresztény egyháznak egészen addig, amíg a damaszkuszi úton nem történt meg „pálfordulása”, s meg

nem tért. A kötélverők, fegyverkovácsok, teológusok védőszentje. A tengeren utazók viharos időben a tengernyugvásért, a földművesek szárazság idején az esőért és a föld termékenységéért szoktak fohászolni hozzá.

Július – Szent Jakab hava

Az év hetedik hónapja Julius Ceasar nevét viseli.

Július 2-a *Sarlós Boldogasszony* napja. Ekkor látogatta meg Mária az idős, várandós Erzsébetet. S mivel július eleje az aratás időszakába esik, ezért a nép a sarlós jelzővel ruházta föl Máriát.

Július 13-a *Antiochiai Szt. Margit* ünnepe. Diocletianus császár üldözései során szenvedett vértanú halált 307-ben. Tisztelete Magyarországon a 13. században terjedt el, amikor II. András a szentföldi kereszties hadjáratról több ereklyéjét is haza hozta. IV. Béla is az ő tiszteletére nevezte el lányát Margitnak.

Július 22-e *Mária Magdolna* emléknapja. Mária Magdolna bűnös életéből tért meg Krisztushoz. Régen e napon az ország különböző részein szokás volt a kislányok hajából levágni, hogy az még nagyobbra nőjön és olyan dús legyen, mint Magdolnáé. Érdekes, hogy a parasztság körében igen ritkán keresztelték e névre lánygyermeket, mert nem akarták, hogy élete az egykori bűnös Magdolnáéhoz hasonlítson.

Július 25-e a hónap névadójának, *Jakab apostolnak* az ünnepe. Halász volt, Andrással és Péterrel az elsők között lett Jézus tanítványa. A legenda szerint Heródes lenyakasztatta a hitéért, majd a tetemét titokban

Júdeából a róla elnevezett Santiago de Compostelába vitték (Spanyolország). A spanyolok nemzeti szentje lett, sírja pedig a leghíresebb zarándokhely.

E napon még egy ismert szentre emlékezünk, az úton lévők pártfogójára, Szt. Kristófra. Hatalmas természetű, nagy erejű ember volt, aki a legenda szerint a világ leghatalmasabb urát akarta szolgálni. Egy remete azt a tanácsot adta neki, hogy úgy találja meg a világ leghatalmasabb urát, ha egy széles és veszélyes folyón pusztá kézzel viszi át az embereket. Egy alkalommal megáradt a folyó, s egy kisgyermeket kellett átvinnie a túlpartra. Az óriás Kristóf a gyermek súlya alatt egyre jobban süllyedt le a folyóban, miközben a vízszintje egyre jobban emelkedett. Amikor átérték a túlsó partra a kisgyermek felfedte kilétét: Krisztus volt és azt mondta Kristófnak, hogy nemcsak őt vitte a vállán, hanem az egész világ terhét. (Kristóf a görög Khrisztophórosz szóból származik és annyit jelent, mint „Krisztushordozó”.)

Július 26. *Szent Anna*, Szűz Mária édesanyjának az emléknapja. Hosszú évszázadok óta igen nagy tiszteletnek örvend. Különösen az egykori Monarchia országaiban volt kedvelt név. Több szakmának is ő a védőszentje. Így az *asztalosoké, szabóké, kádároké, bányászoké*. A céhek Szent Anna napján céhbálokat rendeztek. A reformkorban váltak népszerűvé – valószínűleg bécsi mintára – a balatonfüredi Anna bálok.

Balázs Erzsébet

Forrás:

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium

Jankovics Marcell: Jelkép-Kalendárium

Radnóti Miklós kalendárium

Május

Szirom borzong a fán, lehull;
fehérlő illatokkal alkonyul.
A hegyről hűvös éj csorog,
lépkednek benne lombos fasorok.
Mebú a fázós kis meleg,
vadgesztenyék gyertyái fénylenek.

Június

Nézz csak körül, most dél van és csodát látsz,
az ég derüs, nincs homlokán redő,
utak mentén virágozik mind az ákác,
a csermelynek arany taréja nő
s a fényes levegőbe villogó
jeleket ír egy lustán hősködő
gyémántos testü nagy szitakötő.

Július

Düh csikarja fenn a felhőt,
fintorog,
Nedves hajjal futkároznak
meztélábas záporok.
Elfáradnak, földbe búnak,
este lett.
Tisztatestü hőség ül a
fényesarcu fák felett.